

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ТАНЫШДЫРЫУ

Олег Богатырёв – КъМР-ни Баш сюдюню председатели

РФ-ни Президентини Указы бла 2020 жылны 20 февралында **Олег Богатырёв** КъМР-ни Баш сюдюню таматасына салынганды. Бу конледе уа Россей Федерацияны Баш сюдюню председателини биринчи орунбасары **Пётр Серков**, Нальчикге келип, энчи жыйылыу кырап, анга келгенлени республиканы Баш сюдюню жангы таматасы бла танышдырганды.

Жыйылыуға КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков**, КъМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорова**, КъМР-де баш федерал инспектор **Тимур Маков**, битеулю юрисдикцияны бешинчи кассация сюдюню, битеулю юрисдикцияны ючюнчю апелляция сюдюню, Ингушетия, Къарачай-Черкес, Шимал Осетия-Алания республикалары Баш сюдле-

рини, Чечен Республиканы Баш сюдюню бла Судьялары советини, КъМР-ни Конституция сюдюню, Арбитраж сюдюню председатели, право низамны сакълачу органларыны жер-жерли управлениларыны башчылары, Къабарты-Малкъарны судьялары да кытышхандыла.

КъМР-ни Баш сюдюню жангы таматасы бла шагъырей эте, Пётр Серков ол чынтты про-

фессионал болганын, сюд иште улуу сынау жыйышдырганын чертип айтханды. Сора, Олег Богатырёвну бу бийик, алай улуу жууаплылыккыны излеген кзулуккыга салыннганы бла алгъышлал, анга саулуук, тэзюмлюк эмда жетишимле тежегенди.

КъМР-ни Баш сюдюню жангы председателин **Казбек Коков** да алгъышлаганды. Ол республиканы судьяла

кыауумна аланы бюнларына салыннган кыйын эм магъаналы борчланы тынгылы толтурурларын, кыйда да, не заманда да бийик даражалы кзулуккыларына тийишли болурларын тежегенди.

«Къабарты-Малкъарны судьялары кеслерини усталык эмда ниет борчларын, намысларын тышормей, бет жарыккы тамамларыкыларына ийнанам. Ола не магъананы тута-

ды – жалаңда тызюмлюкге, законнга табынуу, правону терен билиу, сюзген ишлени не уакъ шартларын да эсге алыу, кыургъакъ право мардаланы кёрюу бла чекленмей, хар адамны да болумун тергеу, деп чертгенди КъМР-ни Башчысы.

Ол кюн окуна **Казбек Коков**ну бла Россей Федерацияны Баш сюдюню председателини орунбасары **Пётр Серков**ну энчи тубешиулерин болганды. КъМР-ни Башчысы РФ-ни Баш сюдюню таматарларына республикаға эс бургъанлары, аны судьяларыны кыауумна не жаны бла себеплик этерге казыр болгъанлары ючюн ыспас этгенди.

КъМР-ни Башчысы бла Правительствоуну пресс-службасы.

Оноу

Къабарты-Малкъарға медиклени сауғалауға – 4 миллион сомдан аслам

Россейни Правительствоусуну Председатели **Михаил Мишустин** регионлаға борчул халда медицина страхованияны федерал фондуно бюджетинден 1,2 миллиард сом бёлюнуно юсюнден буйрукъға кюл салганды. Анга кёре Къабарты-Малкъар быйыл төрт миллион сомдан артык алыкъды. Ол ача субъектледе диспансеризацияны бла профилактика тинтиуени кезиулеринде онкология ауруулары ачыккылаган медиклени сауғаларға кыоратылкъды.

Медицинада ишлеуленени алай бла кёллендируно башламчысы РФ-ни Саулуук сакълау министрствосу болганды. Аллай амал врачлаға бютюн сакъ болурға эмда онкология ауруулары башланган кезиулеринде ачыккыларға болушругуна ышаньулуку улдуу.

КъМР-ни Башчысы бла Правительствоусуну пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республикада коронавирус жукъган ауруудан сакълануу мадарларын этю эмда аны жайылмазына сакъ болуу жаны бла оператив штабны юсюнден Республиканы Башчысы БУЙРУГУУ

Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу власть органларыны, толтуруучу властыны федерал органларыны жер-жерледе органларыны бла жер-жерли самоуправленианы органларыны Къабарты-Малкъар Республикада 2019-пCoV-дан чыккыган коронавирус жукъган аурууну жолун кесуу жаны бла мадарла этюуде бирге ишлеулерин кырау муратда:

1. Къабарты-Малкъар Республикада коронавирус жукъган ауруудан сакълануу мадарларын этю эмда аны жайылмазына сакъ болуу жаны бла оператив штаб кырауарға.

2. Къабарты-Малкъар Республикада коронавирус жукъган ауруудан сакълануу мадарларын этю эмда аны жайылмазына сакъ болуу жаны бла оператив штабны тизмеси бу буйрукъға кыошулгъан кыауумун кыабыл кёрюрге.

3. Къабарты-Малкъар Республикада коронавирус жукъган ауруудан сакълануу мадарларын этю эмда аны жайылмазына сакъ болуу жаны бла оператив штаб Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу власть органларыны, толтуруучу властыны федерал органларыны жер-жерледе органларыны бла жер-жерли самоуправленианы органларыны Къабарты-Малкъар Республикада 2019-пCoV-дан чыккыган коронавирус жукъган аурууну жолун кесуу жаны бла мадарла этюуде бирге ишлеулерин жалчытырға борчул этиледи.

4. Бу буйрукъ анга кюл салынган кюнден башлап кюнчюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К. КОКОВ
Нальчик шахар, 2020 жылны 13 марты, №29-РГ

КъМР-де коронавирус жукъган ауруудан сакълануу мадарларын этю эмда аны жайылмазына сакъ болуу жаны бла оператив штабны кыауумуну тизмеси 2-чи бетде басмаланады.

ПАРЛАМЕНТ

Тюрлениуле эм алгъа инсанланы социал излемлерин сакълауға бурулгъанларын чертип айтхандыла

КъМР-ни Парламентини кезиулю жыйылыуунда РФ-ни Конституциясына тюзетиулерни бла «Власть органлары кырау эм ишлерин жалчытыу жаны бла бир-бир соруулары игилендируно юсюнден» Федерал закон кыабыл кёрюлгенди. Кенгешге кытышхан 63 депутатдан ала жанлы 53-сю болгандыла, 9 парламентарий а кюл кёторууге кытышмазгъа оноу этгендиле.

Жыйылыууну спикер **Татьяна Егорова** бардырганды. Кенгешге РФ-ни Конституциясына тюзетиуленени казырлау жаны бла ишчи кыауумну келечиси **Хаути Сохроков** да чакъырлганды.

Федерал закон а 11 мартда Кырал Думаны жыйылыуунда сюзюлгенди эмда ахыргы окулууда кыабыл этилгенди. Ызы бла Федерация Советде

да тюзге саналганды. «РФ-ни Конституциясына тюрлениуле кийируно низамыны юсюнден» федерал законнга кёре уа, анга РФ-ни Президенти кюл салырга керекди. Ары дери уа тюрлениуленени регионланы законла

чыгъаруучу, представительный эм сюд органлары кыабыл этерге керекдиле. Аны себепли законну проекты фракциялаға бла комитетлеге берилгенди», деп билдиргенди **Татьяна Егорова**.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу – 2020

Мындан ары да окуучуларыбыз болуп турурча

Хурметли жамауат!

Бир тюрлю сълтаула бла сиз быйылны биринчи кварталында да «Заманн» ююноюзге келтирип турурча эталмагъан эсеуиз, халны тюзетирге онг барды. 26 мартха дери ана тилибизде чыккыган газетге жазысагъыз, аны 2 апрельден алып, окууп башиларыкъсыз.

Юч айтгъа жазылыууна багъасы 335 сомду.

Бизни индексибиз - 51532

Тюрлениуле эм алгъа инсанланы социал излемлерин сакълаууга бурулгъанларын чертип айтхандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Парламентни Законодательство эм жер-жерли самоуправленинаны соруулары жаны бла комитетини башчысы **Борис Мальбахов** федерал законну проекттин Къырал Думагъа Россейни Президенти Владимир Путин кѳрѳюзтенин, тюзетиуле РФ-ни праволу, социал къыралчы айнауун жалчытуугъа бурулгъанларын, ала РФ-ни Федерал Жыйылыууга Посланиясында белгиленгенлерин айтханды. «Тюзетиуле граждан обществову институтларын, политика партиаланы кючлеуге, регионланы даражаларын ѳсдюрюуге себеплик этерикдиле», -дегенди ол.

Борис Хамитбиевич баш федерал законнга тюрлениуле къыралны инсанларына социал гарантиялагъа конституцияны даража бергенлерин, парламент контрольно кючленгерин, РФ-ни президентине кандидатха, судьялагъа, власть органланы башха келечилерине излемлени къатыландыргъанларын белгилегенди. «Къысха айтханда, ала Ата журтубузну жалчынчакъсызлыгъын, аны къоркъуусулугун жалчытууга бурулгъандыла», - деп къошханды ол.

Ызы бла РФ-ни Конституциясына тюзетиуле юслеринден кеслерини оюмларын фракциялары башчылары билдиргендиле.

«Единая Россияны» фракциясыны таматасы **Михаил Афашагов** федерал закон къыралны инсанларына социал излемлерин сакълаууга, тенг онгла берууге бурулгъанын белгилегенди. «Айлыкны бек аз ѳлчѳми тохташдырылгъаны, пенсиялагъа, пособиялагъа индексация хар жылдан таманлангыры да анга шагъатлыкъ этеди. Къыралны къоркъуусулугун, жалчынчакъсызлыгъын жалчытыргъа жууаллы къуллукчулагъа салынган излемлени къатыландыргъандыла, ол санда алагъа тыш къыралны инсанлыгъын алыууга чек салынганды. Къырал Думаны бла Федерация Советни магъаналары кючленеди. Бизни фракция тюзетиуле жанлыды», - дегенди ол.

Болсада РФ-ни Коммунист партиясыны КъМР-де депутатлары закон ючюн къол кѳртюрюуге къатышмазгъа ону этгендиле. Ала анга къажуу нек болмагъанларын аныгълата, аны башчысы **Борис Паштов** КПрФ кѳртюртген предложенияла законнга киргенлерин чертгенди. «Алай 3.1 эсгертиуге партия къажуду. Аны себепли фракцияны

депутатлары кенгешип, къол кѳртюрмезге онулашхандыла», - дегенди ол.

«Справедливая Россияны» фракциясыны таматасы **Владимир Кебеков** партияны келечилери законнга предложенияларын бергенлерин, тюзетиулене хазырлау, алашы суюу иште тири къатышханларын айтханды. «Ол Къырал Думада биринчи окъулууда суюлгенден сора бизни партия анга 40 эсгертиу бергенди, аладан

13-чю законнга кийирилгенди. Ол санда пенсиялагъа, башха пособиялагъа индексацияны хар жылдан этилирге кереклиси жазылганды. Биз культура РФ-ни кѳп миллетли халкыны хазнасы болгъанын жазылырын да излегенбиз», - дегенди ол.

Аны бла бирге уа «Справедливая Россияны» келечилерини башламчылыклары бла Конституциягъа орус тилни статусу, ол къырал тил болгъаны да жазылганды. Битеу бу затланы эсге алып, фракцияны депутатлары закон жанлы къол кѳртюрлюклерин билдиргенди Кебеков.

ЛДПР-ни фракциясыны башчысы **Владимир Безгодько** да партия хазырлагъан тюрлениуле эсге алынганларын белгилегенди. «Тюзетиуле социал магъаналыдыла, ала регионлагъа, ол санда бизни республикагъа файдалы болукъудула. Айлыкны, пособияланы кѳбейтиу, къолайсызлагъа себеплик этиу бла бирге ала потребитель рынокну болумун тапандырыууга бурулгъандыла», - дегенди ол.

«Зелѳные» партияны фракцияны башчысы **Сафарби Шагапсоев** а РФ-ни шѳндюго Конституциясы 1993 жылда къабыл кѳрѳюлгенин, ол кезиуде уа къыралны борчу бюджетни файдаларындан эки кереге кѳп болгъанын, ол хакъ, пенсияла тѳленмеген кезиу болгъанын, ала хатасындан демография болум осалгъа кетгенин, къырал чачылыуу

чегине жетгенин эсгертенди.

Къол кѳртюрюуден сора РФ-ни Конституциясына тюзетиулене хазырлау жаны бла ишчи къауумну келечиси Хаути Сохроков журналистлеге кесини оюмун айтханды. Ол 15 январьдан бери къыралны баш законун жамауат саулай сюзгенин чертгенди. «Федерал Жыйылыуу эки палатасы да аны къабыл кѳргендиле. Бюгюн а КъМР-ни Парламентини фракциялары анга оюмларын айтхандыла,

коммунистледен башхала ала жанлы болгъанларын билдиргендиле. Ол а магъаналыды. Адамла жууалпылыкны сезгенлери кѳрѳюнп турады», - дегенди ол.

Хаути Хазритович Шимал-Кавказ эм Юг федерал округлада болгъанын, жангылыкъланы регионлада жамауат бла тѳбешиледе сюзгенин билдиргенди. «Мындан ары да кѳп жумушла тамамларгъа керекди. Сѳзге, Валентина Терешкова этген предложенияны жамауатха аныгъылуу жаны бла уллу иш бардырылукъды. Дагыда орус тилге къырал тилни статусун беруу бла байламлы оюмла тюрлю-тюрлюдуле.

Бу предложенияны Владимир Путин кѳртюртгенди. Оруслаула бла бирге башха миллетле да къыралны къурайдыла, биз барыбыз да орус тил бла хайырланабыз. Аны бла бирге уа Конституцияда къыралда жашагъан аз санлы миллетлени тиллерин сакълау жаны бла жорукъ да кийирилгенди. Быллай иш а биринчи кере этиледиле», - дегенди ол.

Парламентни жыйылыуунда уа депутата КъМР-ни Административ бузукълукъланы кодексине тюзетиулене сюзгендиле, РФ-ни урунуу эм социал къортуулау министри А.Котяковха тилекни проектин да къабыл кѳргендиле. Аны юсюнден отчет газетде басмаланыллыкъды.

ТИКАЛАНЫ ФАТИМА.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылны 13 мартында чыгъарылгъан 29-РГ номерли буйругъу бла къабыл кѳрѳюлгенди

Къабарты-Малкъар Республикада коронавирус жукъган асурудан сакъланыуу мадарларын этиу эмда аны жайылмазына сакъ болуу жаны бла оператив штабны тизмеси бу буйрукъгъа къошулгъан КЪ А У У М У

Коков К.В. – Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы (оператив штабны таматасы)

Мусукланы А.Т. – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председатели (оператив штабны таматасыны орунбасары)

Пагов Ж.А. – Хайырлануучуланы эркинликлерин эмда адамны ырахатлыгын къорулаууга надзор этген федерал службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны таматасы (оператив штабны таматасыны орунбасары, ыразылыгына кѳре)

Арамисов А.М. – Къабарты-Малкъар Республиканы Ветеринария управлениясыны таматасы

Асанланы А.О. – Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эмда социал къорулау министри

Ахматланы А.Х. – Саулукъ сакълаууга надзор этген федерал службаны Къабарты-Малкъар Республикада жер-жерли органыны таматасы

Ахохов Т.Б. – Нальчик шахар округу жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына кѳре)

Ахубеков Ш.А. – Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность, энергетика эмда сатыу-алуу министрини къуллугун толтургъан

Васильев С.С. – Россей Федерацияны Миллет гвардиясыны аскерлерини федерал службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны таматасы (ыразылыгына кѳре)

Воронин С.В. – Россей Федерацияны Къоркъуусулугуну федерал службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны таматасы (ыразылыгына кѳре)

Дышеков А.З. – Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт эмда жол минок министри

Калибатов Р.М. – Къабарты-Малкъар Республиканы саулукъ сакълау министри (оператив

штабны секретары)

Кумахов М.Л. – Къабарты-Малкъар Республиканы культура министрини къуллугун толтургъан

Кумыков А.М. – Къабарты-Малкъар Республиканы жарыкъландыруу, илму эмда жаш тѳлюню ишлери жаны бла министрини къуллугун толтургъан

Макоев Т.Э. – Россей Федерацияны Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинлик келечисини аппаратыны Къабарты-Малкъар Республикада баш федерал инспектору (ыразылыгына кѳре)

Меркулов Д.Е. – Ветеринар эмда фитосанитар надзору федерал службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны таматасы (ыразылыгына кѳре)

Надежин М.В. – Россей Федерацияны Граждан къорулаууну ишлери, къыйын болумла эмда табиғат къыйынлыкълары хаталарын кетериу жаны бла министроствосуну Къабарты-Малкъар Республикада Баш управлениясыны таматасы (ыразылыгына кѳре)

Павлов А.Л. – «Россей Федерацияны Къоркъуусулугуну федерал службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Чечки управлениясы» федерал къырал казна учрежденияны таматасы (ыразылыгына кѳре)

Павлов В.П. – Къабарты-Малкъар Республикада ич ишлени министри (ыразылыгына кѳре)

Татуев К.Б. – Къабарты-Малкъар Республиканы Экономика эмда жамауат къоркъуусулукъ жаны бла советини Секретары

Тюбейланы А.И. – Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны кенгешчиси

Хубиев М.Б. – Къабарты-Малкъар Республикада Правительствоосуну Председателини орунбасары

Шогенцуков М.Л. – Къабарты-Малкъар Республиканы курортла эмда туризм министрини къуллугун толтургъан

Россей Федерацияны Конституциясына тюзетиулене юсюнден «Публичный властыны къурауу эмда аны ишени бир-бир амалларын игилендириуу юсюнден» Россей Федерацияны Законуна къарауу юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини БЕГИМИ

Россей Федерацияны Конституциясына тюзетиулене юсюнден «Публичный властыны къурауу эмда аны ишени бир-бир амалларын игилендириуу юсюнден» Россей Федерацияны Законуна къарап, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бегим этеди:

1. Россей Федерацияны Конституциясына тюзетиулене юсюнден «Публичный властыны

къурауу эмда аны ишени бир-бир амалларын игилендириуу юсюнден» Россей Федерацияны Законуну къабыл кѳрѳюрге.

2. Бу Бегимни Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууу Федерация Советине жиберирге.

3. Бу Бегим къабыл кѳрѳюлгенин кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели

Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2020 жылны 12 марты, №112-ПП

Конкурс

Устазла сынашырыкъдыла

Грозныйде 13 мартда «Келлик заманын устазы» профессионал эришюуну – «Россей – онгланы къыралы» президент платформаны жангы проектини – Шимал-Кавказ федерал округдан къатышханлагъа регион жарым финалы ачылыккъды. Конкурс «Билми беруу» миллет проектини «Хар кимге да социал лифтле» федерал проектини чегинде Россейни Жарыкъландыруу министроствосуну билеклиги бла жашауда бардырылады.

Шимал-Кавказ федерал округдан эришюуге 3573 заявка берилгенди. Жарым финалгъа дистанцион тестированиада ашчы кѳрѳюмдюлеге жетилган 54 къауум чакъырылганды. Къабарты-

Малкъардан ары юч команда барлыккъды.

Эришюу сынаула юч кюнню ичинде болукъудула, ала «педагогика триатлон» халда жарашдырылгандыла: педагогика дебатла, методикалы конструктор эм кейс-оюн. Жарым финалчы командалагъа, конкурс сынауладан сора да, окъутуу бѳлюм хазырланганды: тѳбешиле, лекцияла эм мастер-классла.

Округдагы жарым финалны эсеплерине кѳре, финалгъа къошулулукъ къауумла белгилендирилди. Ол «Россей – онгланы къыралы» форумун чегинде 16 апрельден 22 апрельге дер Москвада бардырыллыккъды.

Уллу Хорламны

75-жыллыгына

Хар тукмуну да барды эхтемленирча адамлары. Къадырладан эки тууган къарындашлары жашлары Мухажир бла Борисни айтыргъа боллукъду. Ала экиси да, къыралыбызга жау чапанда, душман аскерлери бла сермеше, уруш аулаклада къалгандыла.

Алда айтылгъан, баям, биринчи малкарлы лётчик болур эди. Россейни Къоруулау министерствосуну Ара архивинден билдиргенлерине кёре, ол 1931 жыл Моздокда 10-чу кавалерия дивизияны полковой школуну курсанты болганды. Андан сора Ейск шахарда тенгиз лётчиклени аскер школунда окуганды.

Аны бошагандан сора Бакугъа къуллукъ этерге ашырадыла. Юч жылдан лейтенант чын бериледи. Алгъа ол полкуну бёлюмюне башчылыкъ этеди, артада уа эскадрильяны таматасыны болушлукъчусу, уруш башланганда уа командир эди.

Ары дери уа эллилени эсинде къалган бир сейир шарт. Мухажир уруш башланарны аллында самолёту бла учуп келип, Бабугентни интернатыны къатында Тогъай аллы кёонганды. Алайгъа, Къашхатаудан да келип, кёп адам жыйылады. Ол алагъа аскерде къалай къуллукъ этгенини юсюнден ол

Этгюрлюкню бла мадарымлылыкъны юлгюлери

кюн кёп хапар айтханды. Къыркынчы жыл тууган эли Къашхатаугъа солугъа келеди. Ол заманда аны ёшюнюнде Къызыл Жулдузну ордени болганды. Ол аны фин урушда этген жигитлиги ючюн алганды.

Къазауатны ал жылларында ол къырал бла СССР-ни араларында финнлиле Маннергеймни ызы деп къоруулау

1942 жылда августда берилген борчну тындырыргъа кетип, андан къайтмай къалганды. Аны юй бийчеси оруслу тиширюу Ольга Андреевна, Бакудан узакъ болмай Монтино деген элде жашаганды. Ол а Мухажирни экиге айланган эгечи Къадырланы Валентинагъа баш иесини юсюнден хапар билдиргенлей турганды. Ахыр кюнюне дери аны

анда школну директору болуп турганды.

Жаш болгъанлыкъга, устаз коллективге тюз оноу этип, ишин тийишли бардыргъаны ючюн элде намысы жюригенди. Ныгъышда олтургъан акъсакъалла аны бла ёрге туруп саламлашхандыла. Бош заманында уа ол къыралыбызда бола тургъан жангылыкъладан айта эди адамлагъа.

биягъы ауур жаралы болады, жангыдан госпитальга тошеди. Андан да тап болуп чыгъады.

Къырк ючюнчю жыл таулау жаш таматалыкъ этген дивизион Юг-Запад фронтну санында Киев областда сермеше бардырады. Гута-Забелоцкая эли къатында душманла къоруулагъан жерге чабыуллукъ этерге керек эди. Аны тамата лейтенант Къадыр улуна буюрадыла. Ол дивизионну штабыны начальниги.

Алгъа тасхачылары жиберип, гитлерчилени пулемётлары, топлары къалайлада болгъанын тохташдырады. Сора кеслеринде сауутладан бирча атдырып, аланы жокъ этеди. Ызы бла бизни аскерле кеслеринден аз къоранч бла алайны аладыла. Ол жигитлиги ючюн анга Къызыл Жулдузну ордени бериледи.

Андан сора Ата Журтун жаудан къоруулай, жанын къанын аямай, аны ючюн къалкъан болуп сюелген жашны коммунисте кеслерини сатырларына аладыла. Юйге жиберген къагъытларын биринде: «Коммунист эм Совет Ата журтуму инсан борчун тийишли тамамлайма», - деп жазады.

Тернополь областны Кременец шахарыны къатында 1944 жылда 18 мартда къыйын сермеше бардырыладыла. Борисни аскер бёлюму къоруулагъан жерге гитлерчиле танклары бла юч кере чабыуллукъ этеди-

ле. Алай а муратларына жеталмайдыла.

Ол сермешде болдурган жигитлиги ючюн къырал саугъага кёргюзюлген къагъытында артиллерия полкуну командир капитан Лосев былай жазады: «Немислиле чапхан заманда тасханы эм связны тап къурагъаны аскер борчубузну тийишли толтургъа себеплик этгенди. Тамата лейтенант дивизионну топлары немис солдатла чабыуллукъ этерик жерлеге орнаып, тюз от ачханын жиберип, гитлерчилени пулемётлары, топлары къалайлада болгъанын тохташдырады. Сора кеслеринде сауутладан бирча атдырып, аланы жокъ этеди. Ызы бла бизни аскерле кеслеринден аз къоранч бла алайны аладыла. Ол жигитлиги ючюн анга Къызыл Жулдузну ордени бериледи.»

Ол кезиуде уа таулау Орта Азиягъа кёчюрюледиле. Борис аны хапарын да эшитеди. 1944 жылда июльда къарындашны Идрисге Къыргъыстанна ахыр письмосу келгенди, Запад Украинада уруш этебиз деп. Ол тийреледе ауур жаралы болган хапары чыкъган эди.

Андан ары къадыры белгисизди. Хорламны кюнюн жууукълашдырыр ючюн, душман аскерлери бла сермеше, уруш аулаклада къалган Къадырланы Мухажирни бла Борисни хапарлары алады.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Къадырланы Борис, Къазийланы Солтан.

Къадырланы Мухажир.

ыз ишленгенди. Анда темирден эм бетондан къуолган журтланы танкаланы топлары окууна чачдыралмагъандыла.

Финнлиле ол жерледен атдырып, кёп аскербизни кыргандыла. Артада бизникиле самолётладан уллу бомбала атып, алай бузгандыла. Ол батырланы санында Мухажир башчылыкъ этген къаууму да болганды.

Къадыр улу Уллу Ата журт урушда да болганды. Къоруулау министрствону ара архивинден берилген къагъытда жазылганына кёре, ол

тукмуну да жюриотгенди. Жигит къашхатаучу жашны андан ары жазыуу белгисизди.

Мухажирни атасыны къарындашы Токайны да юч жашы урушда болгандыла. Борисге элде Илияс дей эдиле. Ол 1917 жылда Къашхатауда тууганды. Элде школну бошагандан сора, билимин андан ары ёсдюре, Ленинградда устазла хазырлагъан институтка киреди. Отуз жетинчи жыл аны айырмалы бошап къайтады. Жаш специалистни Кёндёленнге жибердиле. Эки жылны

Отуз тогузунчу жыл Борисни аскерге чакъырадыла. Андан сора уруш башланды. Ол 1-чи гвардия аскерни 350-чи дивизиясыны 917-чи полкуну 1-чи дивизионна тошеди. Старый Оскол шахарны къатында уллу сермеше бардырадыла. Аладан биринде 1941 жылда 6 декабрьде Къадыр улу жаралы болады. Иги болгъандан сора аскер бёлюмюне къайтады.

1942 жылда 6 июньда Ржев шахарны къатында да уллу сермеше бардырылганды, ол алайда

ЖАМАУАТ ПАЛАТА

Халкъ чыгъармачылыкъны жангыртыргъа алланып

Республиканы Жамауат палатасы бла Жазыучуларыны союзу «Къабарты-Малкъар: халкъ чыгъармачылыкъны шауданлары» деген проектни къурагандыла. Аны мураты - тууган жерибизни тарыхын, маданиятын, халкъларыны адет-тёрелерин сакълауду.

Россейни Президентинде Искуство эм маданият советни жыйылыуунда быйылны Халкъ чыгъармачылыкъны жылына санаргъа оноу этилгенди. Аны Владимир Путин да къабыл кёргенди. Къырал башчы совет заманын кезиуде гитче элдеде бла шахарлада клубла болгъанларын, алада адамла кинолагъа къарагъанларын, чыгъармачылыкъ бла кюреше тургъанларын, кеслерини ансамбльлерин къурагъанларын, алай бла солу заманларын зауукълу оздургъанларын эсертгенди.

Арт жыллада Россейде кёп элле бла посёлкала, адамлары шахарлагъа кёчюп, жокъ болгъандыла. Аны сылтауларындан бири - элчилеге къыйын ишчи кюнден сора солур жерлери болмагъаныды. Алай бла бу проектни борчу муниципалитетледе искусство бла кюрешген адамлагъа себеплик этиудю, алагъа чыгъармачылыкълары бла жамауатны шагъырейлен-

дириудю, республиканы ара шахарында концертле къурагъа онг берилди.

Проектни чеклеринде бардырылган «Жазны тауушлары» концертни Прохладна районну администрациясы маданият жаш тёлю политика эм миллетле аралы байламлыкъла жаны бла бёлюмю бла адабият биригуюу

къурагандыла. Ала бир сахнагъа позтени, телсеучюлени, артистлени, жырчылары жыйгандыла. Къараучула кызыуу къарсла бла «Эльбрус-краса-

ры айтылгандыла, Учебный элден Любовь Цагловаа сокъган макъамла эшитилгендиле, деп билдиргендиле палатаны пресс-службасындан.

Алай бла проект ахшы ишден башланганды. Аны миллетлени бирикдиргени, халкъ чыгъармачылыкъга жангы кюч бергени, къараучулары ырызлыкъларын тапханы уа жамауатха бек магъаналы болгъанына шагъатлыкъ этеди.

Сау ингири Прохладна районну жазыучуларыны чыгъармала-

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Жасакъ

Къырал бюджетте - аслам файда

Къабарты-Малкъарны налог органлары быйыл январда РФ-ни бюджет системасына 96,4 миллион сом жыйып жибергендиле. Аны бла он айга белгиленген борчла кёп къалмай ючден бирине артыгы бла толтурулгандыла. Былтырны бу кезиуде бла тенгешдиргенде уа, ёсюм 17,9 процент болганды.

Жыйылган ахчадан федерал бюджетте 257,4 миллион сом жиберилгенди. Къалганы уа республиканы бюджетине бёлюнгенди. Андан кёп къалмак 168,3 миллион сом жержерли бюджетлеге баргандыла. План бла белгиленген умутла 49,7, 1,3, эм 4,3 процентлеге артыгы бла толтурулгандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Юбилей

Къулийланы Элизат - КъМР-ни сыйлы артисткасы, жазыучу, Чыгармачылыкны халкыла аралы академиясыны академиги, Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театры художестволу бѐлюмюно башчысы бу кюнледе тугуған кюнүн белгилейди.

Сабий умутла

Ол 1940 жылда Къашатауда тугуғанды. Эсде къалған сабийлиги уа Къыргызстанни Джалал-Абад областыны «8 март» колхозунда өтгенди. Ол анда къыргыз школда окыуғанды. Ана тилин а унутмағанды.

Анда атасы Къулбайла

уллу ышаныулықъ эди. Аны биргесине сахнада къаршы жуууғу, колхоз-совхоз театр студиячы Рахайланы Таубий, Уллу Ата журт урушну аллында

Фахмуллулықъ, къууатлылықъ, насыплылықъ

ны Элбай урушдан къайтхан кюнню бюгон да ол бек насыплы кезиге санайды. Киши жеринде къыйналған, къуанған да этгенди адамларыбыз.

Акъсы муратлары да болғанды. Элизат, сѐз ючюн, ата журтха къайтырға, актриса болуп, къарау-чуланы ыразы этерге излегенди. Киши жеринде биринчи кере совет киноланы, къыргыз, къазах сахна оюнланы кѐрген кѐчгюнчю жашланы бла къызланы къайсы да суйгенди алада ойнаған артистлеге ушарға. Алай ол умутлары толурна кѐпле ийнанмағандыла.

Окыу эмда биринчи сынама

Сюрюнден къайтханлай, Нальчикде педагогика училищеге кирип, анда окып башлағанды. Таман ол заманда энди жангыра келген малкъар театрга жаш адамла жыйғанларын билип, биргесине окыуған Ахматланы Зейтун бла ары барғанды. Назму айтдырып, жырлатып, тепсетип, къыска этюдла къуратып сынағаннан сора экисин да сиюнп алғандыла театрга.

Жаш тѐлюн ол усталыкны тасхаларына бек аллында белгили малкъар актриса Кючмезланы Шарифа юрретгенди. Ол жыл окыуна Элизат сахнада Боташланы Иссаны «Таулада танг жарыйды» деген пьесасына кѐре салынған спектакльде жаш къызны ойнағанды. Ызы бла анга Карло Гальдонни Маммеланы Ибрагим бла Атайланы Магоммет малкъар тилге кѐчюрген «Къонакъ юйню бийчиси» деген пьесасында Деянираны ролюн бергенди.

Уста насыятчыла

Ол жаш актрисаға бек

«Къонакъ юйню бийчиси». Кучукланы Магоммет бла.

жыллада Москвада театр институтда билим алғанла – бир эллиси Кучукланы Магоммет, Махийланы Забака, Чабдарланы Хызыр эм башхала болғанлары уа бюгон да къуанчылы эсгериле туудурады.

Айхад да, къру жерде зат да ѐсмейди. Болған хунерин, фахмусун ачар ючюн, кимге да таукел этген насыятчы керекди. Элизатда табиғат берген фахмуну тагылары чакъдырғанла ма ол башда сагъынлған таматала болғандыла. Ала, усталыкдан сора да, жаш актѐрлаға адамлыкъ дерсле бергенди.

Маданият

арасы – Москва

Миллет театргаға актѐрланы хазырлау жаны бла окыу юйлени бек белгилеринден бири М.Щепкин атлы театр училищеди. Ары экинчи малкъар студияны жиберирге дегенде, Элизат да андан келген комиссия айыргъанланы санларында болғанды. 1958–1963 жыллада окыуғанды Москвада ол студия – онбеш жаш бла къыз: Ахматланы Зейтун, Байчечуланы Абидин, Барзбийланы Исмайыл, Будайланы Ольга, Зумакулланы Владимир, Къулбайланы Элизат, Мамсурланы Зоя, Мокъаланы Алексей, Отарланы Лейла, Созайланы Нина, Шауаланы Тахир, Энейланы Жамал бла Рая, Юсюлланы Хамит бла Къулийланы Борис.

Педагоглары

сейирге къалдыра Бу танулу адамланы атларын сиюнп айтама. Ол заманда окыуна биланы кѐрген комиссияны членлери – педагогла

Владимир Смирнов бла Олимпиада Головина таулуланы бир къарангы адамла сунуп турғанларын, ала уа жарыкъ, халал, европа маданияты болуп чыкъғанларын чертип, сейир этгенди, къуанғандыла.

Москвада малкъар студия окыуған училище Малый театр бла байламлы болғанды. Художестволу таматалары уа – СССР-ни халкъ артисти Вера Пашенная. Олда, профессор

ду. Азербайджанлы драматург Ильяс Эфендиевни «Дайым биргемесе» деген пьесасына кѐре салынған спектакльде Элизат баш жигит Наргиляны ойнайды. Ол, ѐге атаны къолунда ѐсип, къыйын къылыклы къыз кесинден иги да тамата адамға тубейди. Анга сиймеклик аны тюрлендиреди. Алай ол байламлыкны тамблагы кюню болмағанын ангылаған эр киши ол шахардан кѐчюп кетер-

Поэт, анга атап, кѐп ала-мат назму жазғанды. Аланы бир къауум, сѐз ючюн, «Кеч чыкъған жулдуз» деген цикл, аны чыгармачылыгында, дуния поэзияда да лирика жанрны энчи юлгюсю болғандыла. Хар тизгини, хар сѐзю, сийгенине къор-садаға бола, жырлай, чагъа турғанчады.

Мен бу сѐзлени санга Айтырча кюч бергенинг, Тюзге, дуруска санап, Мени ариу кѐргенинг Ючюн ыспасымы ал, О, ийнагъым, тау голлум, Кѐп хатадан кері къал Сен, аз жарсып, кѐп кюлюп... – дейди назму.

Сезимден бла сѐзден жашаулу, къарылу, ариу дунияда зат болмағанын туура этедиле бу тизгинле. Насыплыды быллай журек назмула аталған тиширү. Аны бу сѐзле не заманда да жылытып, жарытып турлуқлары хахкъды. Алай эсе уа, жол, тансыкълы эсе да, жангълыкъ жолу туюлдо. Бу сѐзлени унутулмаз-

Лидия Дейкун, композитор Юлиан Грюнберг, башха устазла да таулу жашлаға бла къызлаға иги болғандыла. Сахна искусствону дерслерин ол уллу адамладан, театрда белгили актѐрладан къалай сиюнп алғанларын бизни актѐрла бюгон да сиюнп айтадыла.

Шекспири

«Отеллосунда»

Окыу турғанда Элизат Шекспири «Отеллосунда» Дездемонаны ойнағанды. Драманы малкъар тилге Къулийланы Къайсын кѐчюргенди. А. Островскини «Грозасунда» ол акылдан шаша турған бай тиширүню кѐргюзтгенди. Ол бу сыфатланы асыры тынғылы къурағандан, оюнға къарағанла таулу къызны юлгюге келтирип турғандыла.

Бюгон актрисаны юйюнде бек бағсалы зат-

ге тебирейди. Ол заманда Наргиля: «Сен не заманда да... кюндюз, кече да мени биргеме боллукъса...» – дейди. Ма аллай уллу сиймеклики кѐргюзтгенди сахнада актриса.

Гюржюлю Александр Чхаидзени «Кѐпюрюнде» ол Марикады. Тильерме Фигерейдону «Тюпкю бла жюзюм» («Эзоп») трагедиясында Элизат къул Эзопну сийген бийче Клеяны ойнағанды. Токумаланы Жагъафарны «Ауанала» комедиясында уа окыу юйге кирирге экзаменге келген Кынгырбашеваны. Тѐппеланы Алимни «Сени жарыгынг» деген пьесасын салғанда, анга Зайнафны ролю жетгенди.

Жанрланы кенглиги

Дагыда актриса Александр Островскини «Хайырлы жер» пьесасында баш иесин алдаған бийче тиширү Анна Пав-

1963 жылда. Малкъар артистле.

ладан бири устасы Вера Пашеннаяны бирси жанында «Къаракѐз, фахмулу Къулбайланы Лизагъа» деп жазылған суратыды.

Хар ролло да - жюрекге тюшерча

Артха театргаға къайтхандан сора Элизат кѐп сыфат къурағанды. Н. Думбадзени «Акъ байракъларында» («Барды тюзюк!») ол анады. Аны жашы – баш жигит, адам ѐлтургени ючюн тутулду. Анда турғанлай да, ол бу аман ишни этмегенине ышандырады. Ананы сыфаты мында психология жаны бла къалай къыйын да, мағналы да болған чертирге керекди.

Жантууланы Иссаны «Сын ташында» ол Айкѐз-

ловнаны кѐргюзтгенди. Гарсия Лорканы «Къанлы тоюнда» уа ол келинге сайланған къызны ойнағанды.

Башында сагъынлған рольла Къулийланы Элизат трагедия, комедия, социал жанрланы къайсында да бирча уста ойналганын кѐргюзтедиле. Ол Мухамед Тубаев, Георгий Моисеев, Къулийланы Борис, Атмырзаланы Магоммет, Пѐтр Мисостшихов, Руслан Фиров, Казбек Дзутдагов дегенча белгили режиссѐрла бла ишлегенди.

Хунерлигини

кѐп тюрлюлюгю Сабий заманындам жазып башласа да, Элизат ол хунерин кѐп заманны ичинде букъдуруп тур-

ный свободой» (2007 ж.), «Былое как сегодня» (2017 ж.) деген китапланы авторду. Алада ол Малкъарны, Россейни, битеу дунияны да уллу поэти Къулийланы Къайсынны ич дуниясын ачхан эсгерилени, къагъытланы жыйышдырғанды. Актриса, сабийлеге атап, бир къауум хапар, назму да жазғанды.

Закыйбизни учундурған кюч

Ол Расул бла Ахмат деп эки жаш ѐсюргенди. Кѐп къыйын сынаудан ѐтюп, алай тубегенди керти къадырына – Къулийланы Къайсыннга. Баям, Элизатны адабиятха, бютонда поэзияға, уллу сиймеклиги салғанды аланы араларында жол.

лыкъ, жашау букъусу жапмазлыкъ ариулукълары, хар кюнде жангылыкълары уллу насыпды.

Туудукъларыны заукълугу

Бюгон 1958 жылдан бери малкъар сахнаға кертичилей турған Къулийланы Элизатны дуниясы туудукълары жарытадыла: Расулну эки къызы бла жашы Фатимат, Аминат, Мансур; Ахматны жашлары Даниял бла Ансар. Фахмулу ынналары, алаға атап, ариу жомакъла жазады. Жомакълы болсун мындан ары да фахмулу инсанни назмула жолу!

МУСУКАЛАНЫ
Сакинат.

ЮЙЮР

Сабийле аналарын чексиз суюдиле, ол да ала бла бек ёхтемленеди

Уллу арбаз толу сабийлерине, туудукларына, аладан тууганлагы да терезеден кырап: "Мен насыпма, Аллах манга кьолларымы орунуна кьанатла берсе эди, кёкге учуп кетип, сизни хатадан сакьлар эдим", - деп шыбырдайды кеси кесине огьурлу ынна, бети жарый. Тёрт кызы бла эки жашы, онтёрт туудугу, аладан тууган да алты бала. Ала аны кьуанчыдыла, кёз жарыгыдыла.

Ма ол уллу юйюрно анасы Акь-Суудан Атталаны Ахузатды, Бачиланы Уланны кызы. Майда анга 92 жыл толлукьду. Анга, кёп кьыйынлыкь сынаганына да кьарамай, ол тириди, жарыкь кёллюду.

Анга гитчелей ишлерге тюшгенди. Уллу Ата журт уруш башланганда, ол онючжыллыкь кызычыкь эди. Аны да башхала бла бирге Прохладнагьа индекле кьазаргьа жибердиле. Анда уа, Ахузатны кьарьуулукь кёрюп, ол кьыйын ишге салмай, аш-суу ташырча этдиле. Бир кесекден а халкьыбызны кёчюредиле. Ол заманда аны юч кьарьундашы да немисли уучлачула бла сермеше эдиле. Ала андан кьыйтмадыла, белгисиз тас болгандыла.

Не кьыйын ишден да кьачмагьан Ахузат кесинден кичилени ач, жалангач этмез ючюн, танг аласындан ингир кьарангысына дери тамата тишируула бла бирге чогондорде кишини аллына жибермей ишлегенди. Тирлиги, адеплилиги, жигерлиги ючюн да аны кёпле махтагандыла, кёплени

кёзлери кьараганды анга. Чырайлы, узунчак кызыны Атталаны Магометни жашы Маммаш да кёргенлей жаратады. Андан сора кёп да бармай ала бир юйюр кьурайдыла.

Алагьа Орта Азияда юч кызы туады: Люба, Тома, Танзиля. Артда Кавказгьа кьыйтхандан сора да кызы бла эки эгиз жаш кьошуладыла. Хасан бла Хусей тууганда, юйюрде бир кьууанч бар эди да, аны айтып тауусхан окьуна кьыйынды. Ата-ана, кызыла да жашлагьа кёз гинжилеринеча сакь болгандыла. Бюгөн да алагьа дунияны башында бир жанны кьошмайдыла.

Анабыз а кюн да ала ючюн тийген сунады. Жашланы аскерге да бирге алгандыла, тамбла кетедиле дегенни эшиттенинде, анабызны кьапкьара чачы бир кечеге акь болуп чыкьганды. Бизге уа кьарьундашларыбыз бла кьарганыргьа кьыймайды. "Хы, сиз аланы атларын айтып, антыгьызгьа кертичи болмай кьалсагьыз алайлай", - деп. Ол кёллюбюзге чьрт тиймейди. Биз бек суюбиз кьарьундашларыбызны, аладан тууганланы да, - дейди Тома.

Маммаш "Акь-Суу" совхозда малчы болуп турганды. Аты кьуру да махтаугьа айтылганды. Ахузат да, юй жумушлагьа кьарай, бир бирге билеклик эте, кёз-кьулакь бола жашап келгендиле. Жарьуугьа, Маммаш дуниясын алышханды, жаннетли болсун. Аны таньганла, элчиле да атын огьурлукь бла эсгердиле. Элге, совхозгьа Нальчикден болсун, башха жерден да кьонакь келсе, аны Маммашны юйюне сыйларгьа элтип тургандыла. Алада не заманда да тазалыкь, тизгинлилик, берекет да элпек болганды.

Ынна окьуп орта билим окьуна алалмаганды, анга да кьарамай, ол билимни адамды. Ёсе келген туудукларына насийхат сёзлерин айта, аланы тюз жолгьа сала биледи.

Бизни ыннабыз артыкь кёп сёлеше турмайды, ауазын да кётюрюп, бир заманда да эшитмегенбиз, алай кёз кьыйыры бла бир кёрюзтсе уа, айтырын ангылайбыз. Ол бизни бары-

бызны да мектепге журюп башлагьан биринчи кюнубюзден окьуна кьаты контрольгьа алып, дайым да кьалай окьугьаныбызны, кесибиzni кьалай журютгенибиzni билип турганды. Болсада биз, андан кьоркьуп, уялып, бек кьаты болгьанбыз окьуугьа. Уллу анабыз бизге не жаны бла да юлгюдо, - дейди КьМКьУ-ну юридический факультетин бошاپ, ишлей тургьан туудугьу Танзиля.

Ахузатны бла Маммашны сабийлери аланы жерге кьаратмагьандыла. Барысы да кеси кьыйынлары бла жашайдыла, юйюрле тутайдыла, сабийле, туудукьла ёсдоредиле. Аланы араларында аскерчиле, ич ишледе кьуллукь этгенле, врачла, устазла, юристле, кьурулушчула, дагьыда кёп башха усталыкьлары болгьанла бардыла. Чынтты таулу тиширууча, сабийлерине кьууанганын кёрюзтмейди, алай ала бла ёхтемленгени уа туурады.

Тиширууну кьазауат жыллада, аз болса да, хорламгьа юлююнор кьошханы унутулмаганды. Бу кюнде Акь-Сууну администрациясыны башчысы Созайланы Тахир бла 15-чи номерли мектепни устазы Биттирланы Анжела окьуучулары бла бирге аны жокьлап, Уллу Хорламны 75-жыллыгына чыгьарылгьан майдалны берип алгышлагьандыла. Ол да ыннагьа кьууанчды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алганды.

Ыразылыкь

Быйыл РСФСР-ни, КьМАССР-ни искусстволарыны сыйлы кьуллукьчусу Трувор Карлович Шейблер тууганлы 120 жыл толады. Жашаууну кьыркь жылдан артыгьын ол композиторлукь ишге жоралагьанды, аладан кьыйырма бир жылны Кьабарты-Малкьарда. Кертиди, ол кезиуде битеу кючюн, билимин, фахмусун да аямагьанды малкьарлыланы бла кьабартылыланы миллет макьамлары айныгьыуда, ёсдюрюуде. Композитор, педагог, фольклорчу, аны хайырындан республиканы халкьларыны эрттегили музыка хазналарыны асламысы сакьланганды, биринчи музыка махкемелерибиз ачылып, ишлеп башлагьандыла.

Трувор Шейблер 1900 жылда 13 мартда Ригада тууганды. Биринчи дуния уруш башланганда, аны юйюрно Петербургда кёчеди, анда жаратылады жашны музыкагьа керти сюймеклиги да. Бир нечча жылдан ол Петроградский университетни юристле хазырлагьан факультетинде окьуй турганлай, консерваториягьа журюп, профессор А. Загорскийни классында юйренеди. 1925 жылда аны Тюменьде драма театры музыка башчысыны кьуллугьуна чакьырадыла. Ызы бла ол Пермьде Комедия бла миниатюрораны театрында дирижёр болады.

Пермьни урунган жаш тёлуюсюню театры ол жыллада бек игиледен бирине саналганды, аны музыкалы башчысыны кьуллугьунда да Шейблер он жылдан артыкь ишлегенди. Сёзсюз, аны чыгьармачылыкь иши да тохтамагьанды. Отузунчу жылланы экинчи жарымындан ол Свердловск шахарны сахналарында спектакльлеге макьамла кьураганды, ол кезиуде биринчи уллу симфониясын жазгьанды.

Кьабарты-Малкьаргьа ол 1939 жылда кёчюп келгенди. Нек кёчгенини сылтауун бюгонлюкьде, баям, айталыкь адам табылмаз. Биринчи кюнден окьуна кьолунда нота дефтери бла малкьар ауузлагьа журюп башлайды. Анда ол сюрючуле, кьойчула, чалгьычыла бла танышып, ала эсле-

ринде тутхан макьамланы, жырланы кьагьытха тюшюредди, таулуланы адет-тёрелерин соруп биледи. Андан ол, кьабарты элзеге барып, музыкалы эпосну жазып алады. Ол кезиуде кьуралгьан малкьар хоргьа чыгьармаланы жарашдырып, жырчыланы музыкалы грамотагьа юйретеди.

Трувор Карлович не заманда да жаш фахмулагьа энчи кёзден кьараганды, кьайгьыргьанды. Аны юсюнден кеслерин эсгеру сёзлеринде композитор Джабраил Хаупа, дирижёрла Борис бла Юрий Темирка-

гендиле, аланы араларында Н.Я. Мясковский, С.С. Прокофьев, А.А. Крейн, А.Б. Гольденвейзер эм бирсиле. Трувор Карлович алагьа не жаны бла да болушуп, жыйгьан малкьар эм кьабарты халкь макьамла бла алны шагьарейлендиргенлей турганды. Алай 1941 аны кесин да немислисе деген сылтау бла Уралгьа кёчюредиле. Андан ол Прокофьев бла Мясковскийни себепликлери бла жаланда 1947 жылда кьайтханды Нальчикге.

Терк окьуна республиканы маданият жашаууна кьошулуп, ол кёп

Маданиятыбызны айныууна айттып айтмазча кьыйын салгьанды

нов кёп кере айтхандыла. Ол кезиуде энди чыгьармачылыкь жолларын башлай тургьан композиторла Мухадин Балов бла Хасан Карданов да аны болушлугьун сезгенлей тургьандыла. 1940 жылда, Москвада театр институту тауусуп, республикагьа малкьар эм кьабарты труппала кьайтхан эдиле. Ол жыл ачлгьандыла биринчи профессионал миллет театрла да. Ол чакьда Трувор Карловични кьабартылы драматург Зарамук Кардангюшевни «Каншоуби бла Гошагаг» эм малкьар драматург Геляланы Рамазанны «Кьанлы кьалым» деген пьесаларына макьамла жазаргьа чакьыргьандыла.

Шейблерни бийик усталыгьыны хайырындан кьабарты эм малкьар постановкалагьа ол аламат музыка кьураганды. Белгили театровед профессор М.С. Григорьев «Кьанлы кьалымгьа» жарашдырылгьан макьамгьа бийик багьа бичгенди: «Композитор жазгьан музыка тюз кереклисича алайды, бир керексиз нота жокьдуй мында, аны хайырындан жигитлени сыфатлары да алай толу ачыкьланадыла».

Уруш башланганда, Кьабарты-Малкьаргьа кёп композиторла кел-

аламат чыгьарма кьурайды. Аланы санында «Кьабарты макьамла» сюита, «Инарла», «Жаш тёлю кьафа», «Даханаго» спектакльге макьам, «Таужан» жыр, Али Шогенцукьовну «Мадина» поэмасына симфония сурат, «Нартланы юсюнден баллада», «Мени республиканы» солистге, хоргьа бла оркестрге кантата эм кёп башхала.

Бу чыгьармала, Москвада декаданы кюнлеринде эм республиканы сахналарында согьулуп, кьараучуланы, специалистлени махтауларына кёп кере тийишли болгьандыла. Айтыргьа тийишлиди, республикагьа кьайтханлай, ол «Хазраил» деген жарьуулу юч бёлюмлю сюитасын кьурагьанды, аны ол фронтда жоулгьан сохтасы Алчагьырыланы Хазраилге жоралагьаны белгилиди.

Шейблерни эм жарыкь чыгьармаларындан бирине «Малкьар сюита» саналады. Ол аны 1960 жылда жазып, анда таулу халкь жырланы бла макьамланы толу хайырланады. Ол юч кесекден кьуралады – «Чирик кёл», «Героическая» эм «Хороводная». Биринчи кесегинде халкь жырланы эшитирге болабыз, экинчисинде «Солтан-Хамит» жигитлик халкь жырны макьамларын, ючюнчюсю уа

жашаугьа махтау салгьан, таукеллендирген бёлюмдо.

Белгилегенибизча, жыйырма жылдан артыкьыны композитор Кьабарты-Малкьарны маданият жашауу бла кьысха байламлыкьда эди. Аны уллу сынамы, бийик фахмулулугьу, адамлыкь ышанлары бизни халкьлары жыр эм макьам хазналарын сакьлаугьа, аланы профессионал халда жарашдырылуларына айтып-айтмазча себеп болгьандыла.

Ол 1960 жылда ауушханды, Нальчикде асыралгьанды. Хар адам бу хаух дуниягьа бошундан келмейди, аны кьудурет тегерекни ахшы жанына тюрлендириуге кюч сал, мадар эт деп жаратады. Шейблер Трувор Карлович башундан берилген борчун аламат ариу толтургьанды – ажайыплы халкь музыканы кюмюш тауушулу ноталагьа салып.

Материалны хазырлагьанда, Х. Хавпачевни «Профессиональная музыка Кабардино-Балкарии», В. Кодзюковну «Певцы земли родной» киталлары эм «Быт такой город. Нальчик» интернет-сайтны материаллары хайырлангьандыла.

ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат.

РЕДАКЦИЯҒА ПИСЬМО

Мени багъалы аппам бла аммам

Багъалы редакция! Мен бюгон кесими аппамы Че-чкъланы Ануарны юсюнден айтырга суюме. Ол 1939 жылда Кенделенде туугъанды. 1941 жылда уа аны атасы Уллу Ата журт урушка кетеди. Кеп да бармай а Серпухов областыдан «къара къагъыт» келеди. Алай бла ол гитчелей ёксюз къалады.

1944 жылда мартда халкъыбыз кечюрюлгенде, аппамы гитче эгешчи, анасы, аны эки эгечи Аминат бла Азиза Къыргызстаннга туюшедиле. Анда уа анасы бла эгешчи, киши жерини къыйынлыгын кетюралмай, аур-руп ёледиле.

Аппам Аминат эмда Азиза бла къалады. Ала экиси да, ишлеп мадрангъан азыкчыкъларын кеслери ашаргъа кезлери къыймай, Ануаргъа къандырырга кюрешип, ауукъ заманны кечиндиле. Анга сегиз жыл толгъанда уа,

ол да мамукъ жыяргъа барды. Школгъа жюрюп, окургъа да кюрешди.

1957 жылда миллетибиз туугъан жерине къайтады. Аппам да кечюп келгенден сора школгъа бир-эки жылны жюрюйдю. Алай андан ары окъур амалы болмай, колхозда къойчу болуп ишлеп башлайды.

1962 жылда уа ол Жа-

шуулары Лейля бла юйор къурайды. Экси да юй ишлейдиле, алты жаш да ёсдюредиле. Ала уа аруу къыллыкълы, уллугъа, гитчеге да намыс эте билген, не къыйын ишден да артка турмагъан аллай адамладыла. Алтысы да аскерде къуллукъ этгендиле, толу юйорлю болуп жашайдыла. Туугъанла, туудукъла да

бирге жыйылсала, аппамы бла аммамы къуанчлары сыйынып болмайды.

Мен аланы бек суюме, огъурлу эмда насыллы адамлагъа санайма. Ёмюрлери узакъ болурун тилегенлей турама.

ЧЕЧЕКЛАНЫ Салима,
9-чу классны окъуучусу.
Кенделен эл.

Урунугъа эркинлик

«Хал тынч туююлдо, болсада биз тюрлю-тюрлю амалла излейбиз»

-Лариса Хамидовна, артыкъда кеп къайсы усталыкъла изленедиле?

-Хар замандача, ишчиле, ол санда бетон жарашдырычула, водителле, электрогазосварщикле, электромонтёрла, слесарьла-сантехникле, слесарьла-ремонтникле, котельнянлары операторлары аслам сураладыла. Халкъны жумушларын жалчытыуда да ишчи къолла дайым жетишмейдиле. Билим бериу, саулукъ сакълау бла байламлы усталыкълары болгъанла да кеп изленедиле.

-Жумуш сурай келгенлени саны уа къаллай бирди? Аланы бла ишчи жерлени араларында башхалыгъа а улумуду?

-Урунганланы саны эслерча ёсгенди. 2018 жыл бла тенглешдиргенде, аллайла 18800-ге жетгендиле. Бизге иш излей 1429 адам келгенди. Аланы жарымындан асламы – 61,7 проценти – тиширыладыла. Жаш адамла да аз туююлдоле (27,1 процент). 86 инвалид да иш суратгъанды. Биз 339 адамгъа иш табалгъанбыз, 1134-лен а пособие алырча этгенбиз.

Ишчи жерлени юсюнден айтханда уа, районда промышленность производстволу жокъну орундалдыла, дайым урунурча жерле табаргъа къыйынды. Аны себепли биз болжаллы эмда жамауат ишле бла жалчытыуыгъа аслам магъана беребиз. Кеплеге аллай мадарла да аман туююлдоле, ала

Былыр иш бериучюле аланы 1033 бош жерлери болганларын билдиргендиле. Ол а 2018 жылдан эсе 4 процентге асламды. Аланы иги кесеги - 532-си (52,2 проценти) - къырал ишледиле. Туризмде (къонакъ юйле эмда ресторанла бла байламлы бизнес), билим бериуде, саулукъ сакълауда, сатыу-алыуда бла ара аш-азыкъда бош ишчи жерлени кеслеринден билдириуле кёбюрке болгъандыла.

Бу шартланы Элбрус району Урунуу, иш бла жалчытыу эмда социал къоруула арасыны директору орунбасары Османланы Лариса келтиргенди. Бюгон аны блады ушагъыбыз.

къаллай болса да бир иш бла жубанадыла, хакъ да аладыла. Былыр биз жамауат ишде урунуу юсюнден сегиз келишим этгенбиз, 45 адамгъа иш тапханбыз.

-Алгын республикадан тышында иш табаргъа да болушхансыз, бюгонлюкде аллай онгла бармыдыла?

-2019 жылда къыралны тюрлю-тюрлю регионларында алтаулан урунурча этгенбиз. Экси Магадана «Усть-СреднеканГЭСстрой» акционер обществода («РусГидро» компанияны биригую) бетон жарашдырычула, бири да водител болуп ишлейдиле. Волгоградда «Глобус архитектура-коруулуш компанияда, Санкт-Петербургда 15-чи номерли коруулуш-монтаж управлениада экеулен урунадыла.

-Иш суратгъанлары араларында жаш адамла да кеплюле дедигиз. Ала уа иш бла къалай жалчытылынадыла?

-Профессионал билим алгъанлагъа, иш излей

биринчи келгенлеге юйренирге, сынау жыйышдырырга онг бериледи, ол санда биринчи ишчи жерге тохтарча да мадар этиледи. Былыр биз жашуа журтла-коммунал мюлкю предпритияларындан бири бла, энци предприниматель бла да келишимле этгенбиз да, юч выпускникни иш бла жалчытханбыз. Республикалы бюджетни ахчасына да экеулен аппарат эмда программалы оборудованиыны туюзетиучу бла аш хазырлаучу усталыкълагъа кёре урунадыла.

Окыгъанла да болжаллы халда ишлерленине къайгырабыз. Жети билим бериу учреждение бла келишимле этип, 175 жаша бла къызгъа ишлерге, хакъ алыргъа да онг чыкъгъанды.

-Иш бериучюле билдирген бош жерле урунуу бла жалчытылынгандан эсе нек кеплюле?

-Бек алгъа иш бериучюле алган адамларындан профессионал усталыкъны, сынауу сурайдыла. Ол излем къатыдан къа-

ты бола барады. Ол бир жаны. Башха жанындан а, иш излегенден кепле болумланы, заманны, хакъны жаратмайдыла.

-Бош ишчи жерлени айлыклары уа къаллай бирди?

-Былыр ол 13 минг сом болгъанды. Бек уллу хакъ производстволу болмагъан сферада теленеди, бек аз а – билим бериуде бла саулукъ сакълауда. Иш хакъны ёлчмине бюгонлюкде кепле бюсюремейдиле.

-Ишсизликни азайтуу жаны бла боргубузу жетишми толтуруу ююн не керекди?

-Мен акъыл этгенден, предпритияла, организацияла, профессионал билим берген юйле бла байламлыкъланы кючлендирирге, окъууу бошагъанланы бюгонлюкде къаллай усталыкъла артыкъда бек суралгъанларыны юсюнден дайым билдирип турургъа керекди. Болжаллы ишчи жерле берген предпритияланы бла организацияланы ача бла келлендиргени, алагъа налог льготала бергени да хатасы боллукъ туююлдо.

Иш бериучюле да къолларында урунганлагъа бегирек къайгырсала, социал эмда жашуа болумларын игилендиргени, хакъларын кётюре, айырмалыны саугъалай турсала бек сюерик эдик.

Ушакъны
Анатолий ТЕМИРОВ
бардыргъанды.

Соруу-жууап

Биринчи июльдан пенсиялары къалай аллыкъбыз?

Быйыл 1 июльдан башлап пенсияла жаландан «Мир» миллет телеу системаны картасына ёдюрюллюкдюле. Ол западлы Visаны бла Mastercardны колголеринде жарашдырылгъанды, аны РФ-ни къайсы банкында да чыгъарырга боллукъду.

«Мир» картагъа кечюу 2017 жылда окъуна башланганды. Жангы пенсиячылагъа банка аланы олсагъат бергендиле, къалганла уа жуукъ 4 айны ичинде алаллыкъдыла. Пенсия фондда ангълатханларына кёре, аны ююн заявление жазаргъа керек туююлдо. «Мир» карта алгын пенсия ёдюрюлген сётну номери торленмей чыгъарыллыкъды.

Пенсия карта бла байламлы болмагъан вкладны сётнуна ёдюрюле эсе неда аны Россейни почтасы келтире эсе, ол заманда «Мир» картагъа кечер кереклиси жокъду.

Маданиятда «Земский докторча» программа боллукъмуду?

РФ-ни Президентни Владимир Путин правительствогъа «Элде маданият ишчи» деген программаны керек болгъанын бла къалгъанын тинтирге буюргъанды. Аллай ону кеп болмай этилгени себепли андан толу халар жукъду.

-Бизге, бир болуп, уллу иш тамамларгъа туюшерикди. Элде къаллай специалистле жетишмегенлерин, алагъа къаллай онгла берирге къолубуздан келлигин, федерал даражада не мадар этерге боллугъун, субъектлеге уа не къаллыгын билирге керекбиз. Бу жумушну биз не къадар терк тындырырга кюреширкибиз, дегенди маданият министрни орунбасары Ольга Ярилова.

Эсигизге салайыкъ, «Земский доктор» программалыгъа кёре элге кечюп ишлерге жазыр болгъан специалистлеге ал кезиуде жашауларын кыраугъа бир миллион сом теленеди.

Кърымгъа поезд бла къайсы шахарладан барылады?

Апрельни ахырындан башлап жарым айрыкамгъа Кисловодскдан, Мурманскдан бла Екатеринбургдан жангы темир жол маршрутла ачыладыла. «Ала адамланы тилеклерин эсге алынып тохташдырылгъандыла», деп ангълатханды «Гранд Сервис Экспресс» транспорт компанияны баш директору Александр Ганов.

Алайды да, Мурманск-Симферополь поезд Обозерский, Вологда, Данилов, Ярославль, Иванов, Ковров, Дзержинск, Петровка, Арзамас, Пенза эмда Дондагъы Ростов бла ётерикди. Кертиди, жаланда 9 кюнден бир кере. Поезд бла Екатеринбургдан Кърымгъа Къазанда, Саранскда, Пензада, Челябинскде, Уфада, Самарада, Саратовда бла Волгоградда жашагъанла жетерикидиле.

Жангы маршрутлагъа билетлени багълалары да белгилдиле. Сёз ююн, Екатеринбургдан купе вагонда - 5 минг сомгъа, самолётда уа 9,5 минг сомгъа жетерге боллукъду.

Къыш жылы болгъаны ююн телеуле жангыдан тергелликмидиле?

РФ-ни Къорулуш министрствосундан билдиргенлерине кёре, керти окъуна къыш сууукъ болмагъаны себепли бир-бир регионлада юйлеге жылы берилгени ююн хакъны жангыдан тергерге боллукъдула. «Регион властыланы оноулары бла телеуле жылы бир айгъа къаллай бир хайырланылгъанына кёре жылыны ичинде аз-аз бериле эселе, ала жангыдан битеу юйге деп салынган сётчикни кёрюмдюлерни жыл сайын келишдирилген заманда тергеледиле», деп ангълатхандыла ведомствода.

Ол а къачан боллукъду? Коммунал жумушла бла жалчытыуу жорукъларына тийишлиликде жылы ююн телеуле жылыны ичинде бир ёлчмде берилип тура эселе, ала келир жылны биринчи кварталында, эсе да 2021 жылыны башында, тинтиликдиле.

Сёз ююн айтханда, Къырал Думаны битеу фракциялары да инсанла сууукъ болмагъан къышда жылы ююн артыкъ аха телеуно терге санагъандыла. Депутатла управляющий компанияланы бла энергетиклени анга эс бурургъа эмда адамланы телеулерин жангыдан тергерге чакыргъандыла.

Федерал газетлени материалларына кёре
ТЕКУЛАНЫ Хауа жарашдыргъанды.

ЖАШАУ ХАЛЛА

Сюймекликни кѳапханына Тюшюп кюйгенди

Бу иш совет жыллада болганды. Тенгиз бла Ханифа кюз артыны жылы кюнлеринден биринде тангыган эдиле бир бирлерин. Жаш шахар кыйырындагы элде жашайды. Къыз а, узакъ элден келип, училищедде окъуйду, башха миллетденди. Студентлени бери алма жыарганга жибергендиле, бир айга кызууларын тыйып. Тенгиз да мында терек бахчачы бригадада ишлейди.

Бир кѳараганлай окъуна къыз анга бирсилден эсе адепли, тизгинли кѳрунгенди, чынтты таулу тиширчуа. Тенглер кѳнчекле кийип келеди ишге, ол а - жыйрыкъ бла, башына да жарык оюулу жылтырауукъ чиле жаулукъчукъ къысып. Жашлыкъны иши алайды да, ол заманында адам арыган дегенни билмейди.

Къонак къызла, жашла да алай эдиле, бош заманларында безирерге, ойнарга, жабыжубу этерге сюймекликке. Ханифа къошулмаучу эди ала. «Бу адамла айып эте болура», - деп жегил тырманчыкъ этиучо эди нѳгерлерине, бригад жашла да эшитирча уллу сѳлеше. Аны бла ол адетѳрени сакълагъан, намыс деген не болганын кѳргюзторге сюе эди, берикде Тенгизге.

Бирсиледен ариуду дерча туююлду, алай кесин тап тутханы ючюн туююл эсе, жаш сюидю аны. Ишчи нѳгерлеринден уялады, ансы къатындан кетерик туююл эди, туура четенин кѳтюрюп айланьрга окъуна хазырды.

Къызы уа умутлары уллудула. Аны себепли жашха кесин тапдырырга сюймеклик. Аны келе турганын кѳрсе, букъган этеди неда кенгнге кетерге кюрешед. Баям, алай этенини магъанасы: арлакъда турса, берикер жаратыр, «ыргакъкъга» да терикер тюшер дегенлиги болур. Къайдан биллик эди аны къой кибик тынч,

шаудан суу кибик таза, эндиге дери сюймеклик деген не болганын сезмеген жаш.

Ма алай сунмай тургъанлай сюймекликни хычыуун, аны бла бирге уа тынгысыз аууна тюшген эди ол. Ханифаны кенгден сѳдегей кѳараган умут этдирген кѳзлерин кѳрсе, къууанганын ичине сыйындыралмай: «Мен сюеме, аланла!» - деп къычырлыкъ келе эди.

Къызы уа, айтханыбызча, мураты бир эди ол - бу жууашны аркъанларга, анга эрге

барырга, аны бла уа шахар прописка алырга. Анга кѳзлерин ойнатханы, абери айта, умутлу ышарып къоюучусу аны ючюн эди, ансы сююп ѳле турган жери жокъ эди. Ма ол акъылда аздан кесине жуушдура, тарта, бирде угъай, бирде хау дей, жашны тынчлыкъны алды.

Кюнлени биринде Тенгиз тѳзалмагъанлай ишден сора студент къызла тургъан юйге барады ич сырын билдирерге, сѳзюно ачыкъ этерге таукул болуп. Ол а жаш сюймекликни кеси жандырган отунда кое турганын, аны айтханындан чыкъмай, къулу-къазгы болуп турлугъун биле эди да, келгенине ичинден къууанады, тышындан а билдирмезге кюреш:

Не этесе бу замансыз заманда? Анса да ауузга тюшгенбиз да, дуняны жаншайдыла. Санга не, сен эркегыры-

уса, къазны юсюне сууну не кѳп къуйсанг да, жибирик туююлду. Мен а...

- Тохтачы, жаным, мени санга айтырыгъым барды, сенден не хау, не угъай дегенни эшитмей, былайда сын болуп къаллыкъ эсем да, кетерик туююлме. Сени атаманам келин этерге сюеме, - деди Тенгиз, аны сѳзюно бѳлюп.

Жашны кѳргенлей окъуна ангылагъан эди Ханифа ингир алага къарап бошдан келмегин. Болсада ол сѳзюно алай кесгин салгъанында абызырады, жерге къарап

тохтады, аууздан сѳз чыгъармай иги кесек турду. Жаш да тынгылагъанлай, «угъай» деп къоар деп къоркъгъанлай сюеледи.

Да билмейме не мени иги танымайса, мен да - сени. Сора сокъур къаядан секиргенлей болуп, жангылып къалмайыкъ экибиз да, - деди, хыйла сѳзюно аймай.

- Угъай, жаным, - деди жаш, кесин алга атып, - мени жорегим биледи, биз насылы боллукъбуз! Анам, эгечим да хаппахазырдыла, келин отуну да жарашдырып!..

- Билмейме, тоба!..

...**Ол** ингирден бери талай жыл озду. Ал кезиуде юй жия, арбаз, орта сыйпай тургъан эсе да, ардан-артаха Ханифа бери келин болуп келгенин унута башлайды. Эрин анасындай айырып, гитче юйге чыгъарады, юйор эсек, кеси башыбызга

кесибиз оную этерге, энчи жашарга керекбиз деп. Ызы бла, соргъаны-оргъаны болмай, базарда сатыу этерге чыгъады, юч сабийин да къоуп, къарар адамлары бардыла, ач боллукъ туююлдуле деп.

Тенгиз ишден бир кюн да бош болмайды, солу куюно окъуна жокъду, эгечи да - алай. Къарт анасы уа сирки сабийлеге кѳараялмайды, болалмайды. Кеси алларына къаладыла ала. Аманнга, игиге тюбей, куюно узун орманда кетеди заманлары.

Гитчеге уа кѳпмю керекди бузулурга, игиден эсе аманын терк кѳреди. Алайды да, ала орамчыла болдула, хыличилеге саналдыла, тарыкъдырып башладыла тийрени. Болсада аналарыны ахчадан башха къайгысы жокъ, юйорун унутхан эди сатыу этип башлагъанлы.

Аны ючюн кюн сайын бир бирлерине айтмагъанлары къалмайды Тенгизни бла Ханифаны. Бир бири бла алай аманнга кетгенден сора эр киши кече ортасында да келип тебиреди юйюне, бир-бирледе тартхан да этип. Юй бийчеси уа, сен алай эсенг дегенча, келмей окъуна къала башлады.

- Къайда къула тюзде къалганса? - деп сорсала: «Нѳгер къызымда», - деп къоя эди. Ол а ѳтюрюк болуп чыкъды. Аны биринчи тилеген жаш бла заманын оздурганы белги болду. Юйор чачылды. Тенгиз элинден, тийресинден уялып, юйюнден чыгып кетди.

Энди тиширыу сюймекликни бла жашайды. Тенгиз да кесине нѳгер тапханды. Сабийлери ортада къалгъандыла, ана жылыуун сезмей кетип барады дунялары хариплени. Жарсыугъа, кѳллери балаларында болмагъан ташжюрек анала да бардыла, жер къалай кѳтюрюк турады аллайланы ансы.

БАЙСЫЛАНЫ
Марзят.

Биринчилик

Алчылыкъны кишиге ычхындырмагъанды

Озгъан ыйыкъда Дагъыстанда СКФО-ну эркин тутушудан биринчилиги ѳтгенди. Анга 21 жыллары толмагъан гѳефле къатышхандыла. Анда жерлешибиз Гажонланы Исмайыл кесин ахшы жаны бла кѳргюзтенди.

Улуу ауурлукълары болган къауумланы биринде (97кг.) сермеше, тренер Арсен Закуевни сохтасы биринчи жерни ычхындырмагъанды эм Россейни Тываны ара шахары Къызылда бардырыллыкъ биринчилигинде кючюн кѳргюзторюкдю. Эришиу апрель айда ѳтерикди.

Бююнлюкде специалистле аны бу ауурлукъ къауумда эрише, атын айтдырган Абдулрашид Садулаев бла тенглешдиреди. Исмайыл спортну устасына кандидатты эм Къабарты-Малкъардан сора Симферополь ючюн да эришеди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Болум

Къургъакъ кырдыкны жандырыу – ол аманлыкъды

Юсююздеги жылны башындан бери Къабарты-Малкъарда къургъакъ кырдыкны жандырыу бла байламлы 238 от тюшген кезиу тохташдырылгъанды. Озгъан солуу куюнени ичине былай болум бла байламлы от ѳчюлтюучюлеге 29 кере болушлукъга чыгъарга тюшгенде.

Хар аллай хата адам улундан болмай къалмайды. Сирнеки, тотюнюно ѳчюлгюнчо атып неда отну эссиз этип къоуп кетиуден жанады къургъакъ кырдык. Жел а, жилтинлени сюрюп, кенгнге жаяды. От а жашау журтлагъа бла промышленный объектлеге кѳчерге да боллукъду. Аны себепли бютюн сакъ болурга керекди.

Закон бла Россейде автомобиль эл темир жолла болган жерледе кырдыкга от салырга, жаныучу затланы къабындырырга эркин этилмейди. Аллай ишни тамамлай тургъанлай тутулгъанла уа административ жууалыкъга тартылырга неда алага тазир салынырга боллукъду. Инсанлагъа аны ѳлчеме 2-3 минг сомга, къуллукъчулагъа 6-15 минг сомга, энчи предпринимательлеге 20-30 минг сомга жетеди.

Аллай жарсыулу иш бараз кюн Хасанияны эски къабырларында да болганды. Ачыкъланганына кѳре, аланы жерини 90 процентин от алгъанды.

КЪАСЫЛАНЫ
Аминат.

Напогга

Борчларын кезиучюнде тѳлемезген регистрациясыз къаллыкъды

Налог органла энди энчи предпринимательлени регистрацияларын тыярга боллукъдула. Аллай эркинлик алага быйыл 1 сентябрьден берилликди, деп билдиргенди Федерал налог службаны КъМР-де Управлениясында.

Аны себепли налогодадан, страховой эмда башха тѳлеулден борчлары болган, кес-

лери да онбеш айны ичине отѳт бермей тургъан предпринимательле ол кюнде регистрациясыз къалырга боллукъдула. Аны юсюнден 2019 жылда 12 ноябрьде къабыл этилген 377-чи номерли федерал законда жик-жиги бла айтылады. Къолларында болган патентлери кючюн тас этгенли онбеш ай озгъан

предпринимательле да сагъайырга керекдиле.

Налог органланы онуюу бла тыйылса регистрация, ол адам юч жылны ичине жангъдан предприниматель болаллыкъ туююлду. Аны бла бирге башында айтылган борчлары эмда тѳлеуени да толусунлай берирге тюшерикди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Топалайчык

Байдаланы Ясмина, 3 жыл. Нальчикде жашайды.

РЕЙТИНГ

Республика айырмалылары тизмесинде

Минкүст росейлилени ююр болумларыны юсонден көрөмдүлени тингенди. Анга көрө, Къабарты-Малкъар биригиулю ююрлерини санлары бла 2019 жылда бешинчи жердеди. Айырылганлары бек азы Чечен Республикадады, мында некая этилгенлени саны бирге жашауу тохтатханлары санына (тарих не къадар улуу эсе, ол къадар биригиулю ююрле көпдүлө) 6,42 болады.

Биригиулю ююрлеге көрө регионлары рейтинги: Чечен Республика – 6,42, Ингушетия Республика – 4,94, Тыва Республика – 2,92, Дагъыстан – 2,9, Къабарты-Малкъар – 1,96. Чачылган ююрлени саны асман Ленинград областьдады – 1,01, Ненец автоном округда – 1,21, Сахалин областьда – 1,22, Курган областьда – 1,23, Коми Республикада – 1,24.

КЁРМЮЧ

АлаMAT табиЙгъатыбыз – суратлада

Көп болмай «Айырмалы Къабарты-Малкъар» экологиялык проектни чеклеринде КъМР-ни кырал бийиктау заповедниги «Нальчик» халкъла аралы аэропорттун байламлыкыда «Ата журтну табиЙгъаты» деген сурат көрмючю ачханды.

Аны магъанасы - республикада жашаганлары эм къонакъланы да экология болумгъа эслерин бурургъа - жаныуарлагъа, битимлеге аяулу кезден къараргъа юретириге, заповедникке къолларындан келген болушлукъну этерге чакъырыргъады. Проектни программасына көрө, сурат көрмючле, «төгерек столла», ачык эшиклени кюню, акцияла, дерсле бардырылкъдыла эм тематикалы материалла басмаланылкъдыла.

Экспозиция аэропортта этгени бла байламлы тамаша табиЙгъатыбыз бла көпле

шагъырейленирикдиле. Ала-ны экология сезимлери да кючленирикди. Аны бла бирге жамауат солургъа кесибизде да алаMAT жерле болгъанын көрлюкдүлө.

Саулаи айтханда, бу жол 40 сурат салыннганды. Бол-

сада ала да табиЙгъатын, жаныуарлары, битимлени энчиликлерин толусунлай ачыкълайдыла.

ТОГЪУЗАЛАНЫ Лейла,
КъМР-ни кырал бийик-тау заповеднигини таматасыны орунбасары.

СЁЗБЕР

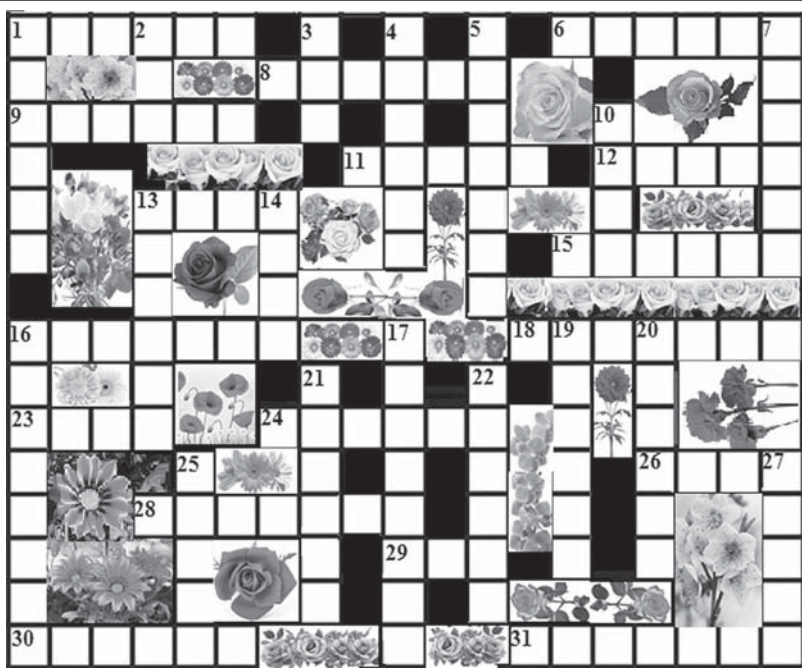
ЭНИНЕ: 1. Къудайланы 6. Къулайланы 8. Махийланы 9. Текуланы 11. Аланы асламысы аны Москвада алгандыла. 12. Будайланы 13. Бачиланы 15. Жырчы Таукенланы 16. Ахкобекланы, Доттуланы 18. Геляланы 23. Байзуллаланы 24. Гиа Канчелини эки сюйгенни арасында келечилик этген кенг белгили жигитини ариясын Музыка театры сахнасында Таукенланы Галина жырлаганды. 26. Таппасханланы 28. Бечелланы 29. Биринчи театр сахна анда болганды. 30. Жаникаланы 31. Алтуланы, Гергьокъланы

ЁРЕСИНЕ: 1. Жаболаны, Созайланы 2. Дуня жангыргъан заман. 3. Токумаланы 4. Кючмезланы 5. Мамайланы 7. Залийханланы 10. Орусланы 13. Жырчы Асанланы 14. Шималда табылган, ол жерни атын жюрютген, тиширууланы къууандырыучу багъалы таш. 16. Гергьокъланы 17. Биттирланы 19. Биттирланы 20. Уяналаны 21. Баккуланы 22. Таппасханланы 25. Бизни актрисаларыбызны барында барды ол. 27. Жабелланы

ГАЗЕТНИ 23-ЧЮ НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАННГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 8. Хада. 9. Усхур. 10. Туякъ. 11. Ат. 12. Къаст. 13. Баян. 14. Ун. 16. Алма. 18. Жан. 19. Улакъ. 20. Йод. 21. Къыл. 22. Жукъ. 24. Бал. 25. Хабазчы. 28. Тамата. 29. Къушлукъ. 31. Жумушакъ. 32. Май. 33. Уча. 34. Уят. 35. Къую. 37. Отоу. 39. Хал. 40. Йога. 44. Акъ. 45. Аууш. 46. Къына. 48. Ма. 50. Шыты. 51. Аракъы. 52. Изеу.

Ёресине: 1. Шаптал. 2. Халкъ. 3. Мурса. 4. Охо. 5. Орман. 6. Отун. 7. Кяхура. 15. Къаплан. 17. Ай. 19. Ул. 23. Къарачай. 24. Бузулуу. 26. Айтыу. 27. Чаука. 30. Тутмакъ. 34. Уу. 36. Юй. 38. Такъгъыч. 41. Гаммеш. 42. Бусакъ. 43. Хырык. 45. Ашыкъ. 47. Алим. 49. Мал.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛШАЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы казыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуи ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге көрө 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Байсыланы Марзият - дежурный редактор; Кетенчилланы Зульфия, Кучукланы Сафият - жууаплы секретары орунбасары; Бийчеккуланы Жаннет - (1,2,3, 10-чу бетле), Баллиланы Феруза - (4,9-чу бетле), Геляланы Валя - (11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1428 экз. Заказ № 492
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru